

Forfatter: Heiberg, Johan Ludvig

Titel: BREV TIL: Ørsted, Hans Christian FRA: Heiberg, Johan Ludvig (1825-03-25)

Citation: Heiberg, Johan Ludvig : "BREV TIL: Ørsted, Hans Christian FRA: Heiberg, Johan Ludvig (1825-03-25)", i *Breve fra og til Hans Christian Ørsted*, Th. Linds, s. 407. Onlineudgave fra Danmarks Breve: <https://tekster.kb.dk/text/letters-002053861-X00-shoot-L002053861X000099.pdf> (tilgået 30. juni 2024)

Anvendt udgave: Breve fra og til Hans Christian Ørsted

Ophavsret: Materialet er fri af ophavsret. Du kan kopiere, ændre, distribuere eller fremføre værket, også til kommercielle formål, uden at bede om tilladelse. Husk dog altid at kreditere ophavsmanden.

[Læs Public Domain-erklæringen](#)

Til H. C. Ørsted.

Kiel den 25de Marts 1825.

I et mismodigt Øieblik, af hvilke jeg her ikke har saa faa, modtog jeg Deres Brev, Herr Professor, og det var mig som en lægende Balsam. At jeg ved mit sidste lille Skrift ^{*)}, der dog var mit første i et Fag, hvori jeg tilforn ikke havde httret mig, havde vundet Bifald hos Een af de Faa, hvis Bifald det er mig at gjøre om, og iblandt disse Faa just hos Dem, hvis Mening virkelig er mig den vigtigste af alle, — var noget, jeg rigtignok havde haabet og ønsket, men som jeg dog ingenlunde vovede at vente. Jeg har vel i dette Skrift gjort opmærksom paa Hegel, uden hvilken en saadan Strid ikke synes mig at kunne føres, men det har dog ikke været min Hensigt at erklære mig selv for en Hegelianer (jeg har desuden meget imod alle ianere, uden Hensyn paa hvad Fornavn de bære foran dette deres Familienavn, som en Etymolog maaskee kunde falde paa at udlede af Asinus). Min Fremstilling er, saavidt jeg veed, temmelig min egen, og endog forskjellig fra Hegels, i det mindste i Methoden, uagtet den rigtignok i et Hovedpunkt stemmer overeens med den hegelske, nemlig deri, at Villien betragtes som Friheden selv eller det Gode, det Onde derimod som Mangel paa Villie. Imidlertid have dog ogsaa ældre Philosopher havt lignende Ideer. Blandt andets. 408synes mig i Platos Alcibiades at være Vink til den samme Synsmaade. Overalt anseer jeg det for umuligt, i egentlig Forstand at sige noget Nyt i Philosophien. Hvis Nogen paastod at have gjort en philosophisk Opdagelse, saa maatte han, efter min Mening, være enten en Charlatan eller en Ignorant; thi det Hele kommer tvertimod kun an paa at bringe til Bevidstheden, hvad som allerede slumrer i den, og — lig en Formynder for en rig Myndling — at indføre den menneskelige Aand, naar den er bleven myndig, i Besiddelsen af dens egne Eiendomme. Jeg holder mig for overbcviist om, at De i dette og i mere er enig med mig; ja Deres korte, men mig behagelige Dom over mit Skrift har ei engang overrasket mig, thi jeg troer paa og er stolt af en vis Sympathie mellem vore Synsmaader, og hvorledes skulde ogsaa en saadan ikke finde Sted, da jeg skylder Dem min første videnskabelige Dannelse? En lille Opsats af Dem, som stod i Aftenbladets forrige Aargang ^{*)}, en Opsats, som De maaskee selv ikke lægger synderlig Vægt paa — det var en Tale ved de academiske Borgeres Optagelse — var som skreven ud af min egen Sjæl, og bestyrkede hos mig, hvad jeg allerede iforveien vidste, at Ingen af vore Videnskabsmænd (hver enkelt forresten ufortalt) betragter Kunst, Videnskab og Mennesker fra et saa omfattende Synspunkt, som De.

Men for at komme tilbage til Hegel, saa kan jeg rigtignok ikke andet end betragte ham som et af de største Genier, ved hvem Philosophien er kommen til en saadan Udvikling, at jeg ikke indseer, hvad ny Retning den fra nu af skulde tage for at komme videre (skjøndt jeg ikke med nogle af hans blinde Eftersnakkeres. 409kan antage, at den nu er sluttet) ; thi Alt findes i hans System, og ikke det mindste mangler. Hvad andre Systemer, for at være consequente, have maattet benægte og udelukke, være sig Aand eller Materie, være sig Følelse, Tro, sandselig Vished, Sværmene, almindelig menneskelige Fordomme o. s. v., alt finder heri sin bestemte Plads og den det tilkommende Realitet. Skulde jeg, som De træffende siger, bringe Sandhedsbrøken i hans System til den mindst mulige Benævnelse, saa vilde jeg sige, at ingen af de Forestillinger, ved hvilke Philosophien hidtil er bleven staaende, ubetinget forkastes af ham, men at han heller ikke bliver staaende ved nogen af dem, som tilstrækkelig beroligende; thi han betragter som uvæsentlige Abstractioner næsten alt, hvad man hidindtil har udgivet for den concrete Sandhed, men de have dog alle for saa vidt Realitet, som de ere Abstractioner af det Virkelige. Men ved dette forstaaer han ligesaalidt Tingenes Væsen som deres Phænomen, men begges absolute Eenhed. Naar han altsaa siger, at Ideen allerede er realiseret i det, som er, eller i det Virkelige, og især i sin Retsphilosophie bruger denne Sætning imod alle Statsomvælttere, saa vil jeg vel ikke paatage mig at bedømme, om han i Anvendelsen er gaaet for vidt, men imod Sætningen selv, saaledes som han forstaaer den, kan vist ingen have noget at indvende, saa at de mange, som ivre herimod, og sige — som jeg nylig læste i Recensionen over Schleiermachers Dogmatik i Hermes — „dat dieser neue Magus (Hegel) die Kunst versteht, das bestehende Wirkliche von Grund ans heilig zu sprechen" — ikke betænke, at de ved det Virkelige forstaae det abstracte Phænomen, berøvet sin Idee, da Hegel derimod kalder en saadan Virkelighed det modsatte af dens Navn, nemlig uvirkelig, abstract, kun et Phænomen. Hans Stiil har rigtignok noget afskrækkende, ja er endog ofte

II.

6

s. 410grammatisk urigtig, og derved uforstaaelig, men jeg troer dog, at man meget snart sætter sig ind i den; og naar man først har begyndt at fatte hans Ideer, bryder man sig ikke om Tørheden i Foredraget, da Sagen selv beskjæftiger Læseren saa meget, at han ikke vel faaer Tid til at tænke paa den ydre Form. Saa tør og ucorrect som denne er, saa finder jeg den dog lettere og langt at foretrække for mangen anden for sin Skjønhed berømt, men som istedenfor at gaae lige løs paa Tingene, sniger sig forsigtig som Katten om Grøden, af Frygt for at brænde sig, og derfor aldrig kommer til Maalet. Hegel fører os altid til et Resultat; Andre, endog berømte Forfattere, maaskee ved en falsk Efterligning af den platoniske Form. tabe sig i, hvad Tydskerne kalde „ein breites Hin-und Herreden", uden at vi deras med Bestemthed erfare, hvad de egentlig ville sige os. Et mærkværdigt Exempel herpaa giver den saa høit priste Bog af Solger: Erwin, oder drei Gespräche über das Schöne. Ogsaa Göthe er ikke fri derfor, men hos en Digter er det tilgiveligt. Men jeg maatte tage meget feil, om ikke selv Schleiermacher svarer til sit Navn, thi han er langt stærkere i at

refutere alle andre Systemer, end i at give vs noget istedenfor det han nedbryder. Man troer at maatte hænge et Slør over Templets inderste Helligdom, men det er tvivlsomt, ont man bruger dette Slør til at skjule, hvad som er i Helligdommen, eller hvad som ikke er deri; og dette kalder man et esoterisk Foredrag. Gud forlade Plato, at han skrev sin Theætet, thi denne ligger dog til Grund for alle disse Nyeste-Platonikeres Stræben. Jeg finder saaledes, at man har Uret i at klage saa meget over Hegels Foredrag, thi dette er virkelig klarere, ja endog pvpnlairere end mange andre almindelig yndede Forfatteres, skjøndt hans Stil vel rigtig nok har noget eiendommeligt Stivt og ved første Øiekast Afskrækkende.s. 411At afklæde den dette, vilde ikke være vanskeligt, ligesom det unægtelig vilde være fortjenstfuldt, at fremstille med egen Selvstændighed Gangen og Resultaterne af den Hegelske Philosophie. Man kan endog sige, at Mangelen af et saadant Arbeide er føleligt i Literaturen, og er ogsaa ofte nok bleven beklaget, thi man har endnu aldeles ingen Kritik eller Undersøgelse af det Hegelske System. (Jeg troer, at noget af det Bedste herom er den lille Artikel i Neue Folge des Conversations-Lexicons). Men hvad mig augaaer, saa tør jeg ikke tiltroe mig Bekjendtskab nok med dette System, for at løse en saa vanskelig Opgave, og veed heller ikke, hvorvidt et saadant Foretagende vilde lykkes mig, da jeg føler større Tilbøielighed til at fremsætte mine egne Tanker, end til saa ganske at sætte mig ind i en fremmed Tankegang, som det her vilde være nødvendigt. Hvorvidt det vilde lykkes mig ved et saadant Arbeide, at vinde Hegels egen Tilfredshed, tør jeg heller ikke bedømme, thi vel har jeg gjort hans Bekjendtskab i Berlin, og han har endog viist sig usædvanlig artig imod mig, — saa at endog een af hans Tilhængere sagde i Spøg, at han havde aldrig troet om Hegel, at han kunde være galant; — men jeg kjender dog altfor lidt til hans Charakter. Rimeligt er det dog, at Forfatteren til et saadant Skrift, om han vandt Hegels Bifald, vilde gaee glip af Publicums, og omvendt.

I en lille Anmærkning til Dr. Mynsters Recension af Howi's Determinisme, seer jeg, at han har taget mig mit Skrift ilde op. Imidlertid kan jeg forsikre, at jeg under Udarbejdelsen deraf ikke havde mindste Anelse om, at den første Recension var af Mynster, thi jeg havde ventet den bedre fra hans Haand. Først under Trykningen erfarede jeg det, men det var da for sildigt til at forandre mine Udtryk, og meer end disse kunde jeg dog ikke have forandret, da Recensentenss. 412Navn naturligviis ikke kunde forandre min Mening om Recensionen. Jeg har isinde at skrive ham til herom, da jeg dog nødig vilde, at han skulde ansee mig for utaknemmelig imod sig.

6*

Det er forresten en interessant Gjæring, som i dette Øieblik er i den danske Literatur. Der manglede os en philosophisk Literatur, og denne Mangel synes meer og meer at føles, omendskjøndt mange af dem, som nu skrive over saadanne Gjenslande, synes mig at være paa gale Veie, især Hjort, hvis Scotus Erigena var noget vel forkeerl, men dog ikke saa maadelig, som hans første Hefte mod Howi og Rudelbach, som jeg havde troet og vel ogsaa troer endnu at være et philosophisk Hoved, skjøndt han i sit theologiske Tidsskrift viser sig som en fordreiet Herrnhuter.

Jeg har udarbejdet en nordisk Mythologie paa Tydsk, hvori jeg har oversat en heel Deel af Oehlenschlägers Nordens Guder og andre nordiske Digte. Den bliver nu trykt i Slesvig i Døvstumme-Institutet; jeg har allerede havt Correctur paa det 8de Ark.

Min Moder reiser vel med een af de første Dampbaade til Kjøbenhavn. Om jeg selv kommer med, veed jeg endnu ikke. Længer kan jeg rigtignok ikke holde det Liv ud, jeg her fører, og maa nu af alle Kræster være betænkt paa, enten at faae min Stilling forandret, hvad man saa længe har lovet mig, eller ogsaa reent at forlade Kiel. Dersom nogen vidste, hvad det vil sige at være Lector i Kiel, og ovenikjøbet Lector i det danske Sprog, saa vilde han ikke finde det urimeligt, at jeg sinder mig misfornøiet over at have tilbragt her, til Skade formig selv og til ingen Nytte for Andre, tre af mit bedste Aar, som jeg i en anden Virkekreds kunde have anvendt ganske anderledes. Om det Upolitiske i at gjøre den danske Literatur til et Lectorat ved dette Universitet, hvor man taler om ats. 413ville hæve den, medens man tvertimod degraderer den, har jeg tidt nok yttret mig, men jeg har stedse præket for døde Øren. Holsteen synes at være vor Regjering en terra incognita, og jeg maatte tage meget feil, om den ikke kjendte Grønland bedre end Kieler Universitetet; thi den maatte ellers vide, at Lectoren i det banske Sprog er, som Lector, foragtet ved Universitetet, og dette er slet ikke forunderligt, naar Regjeringen selv nedsætter det forhen værende Professorat til det ringeste, som det kan være. Den danske Literatur burde ved dette Universitet tilfalde en Professor ordinarias, der har Stemme i Consistorium, og det saa meget meer, som her kun er 7 extraordinarii og derimod circa 21 ordinarii, og hine i alle Forhold paa det skarpeste adskilles fra disse — et Slags lærd Hierarchie, som man i Kjøbenhavn ingen Idee har om. Prof. Twesten har jo selv sagt mig, at saalænge jeg ikke var Professor, maatte jeg ikke vente at kunne faae private Forelæsninger istand, men takke Gud, at nogen vilde høre mine offentlige, hvilket allerede var et Særsyn hos en Lector. At faae Studenterne til at lære Dansk, og høre Forelæsninger over nordisk Literatur — og dette er jo min Bestemmelse — vilde jo være mig det letteste af Verden, saafremt ingen anden end jeg var berettiget til at give dem de meget omspurgte Attester; men saalænge denne Rettighed tillige tilkommer begge Kantslerne og Prof. Clausen i Altona (og om ikke de første gjøre synderlig Brug deraf, saa gjør den sidste det desto mere, thi jeg har i et Tidsrum af halvandet Aar ei udstædt nicer end 4 Attester), saa kan jeg naturligviis intet virke. Hertil kommer, at jeg ikke kan leve af min Gage, og kommer hvert Aar i dybere Gjæld, som bliver meer og meer trykkende paa dette Sted, hvor intet Venskab gjælder i Pengesager. De seer selv af alt dette, ats. 414jeg maatte have meer end en Engels

Taalmodighed, for at holde dette Liv ud. Da jeg blev ansat, gav man mig Haab om, at der allerede i det første Aar skulde skee noget til min Stillings Forbedring, men tre Aar ere nu næsten forløbne, og jeg er lige nær. Hvis jeg altsaa reiser til Kjøbenhavn — hvorom jeg ikke er enig med mig selv — saa er det, for at forlange paa det bestemteste — ikke en høiere Gage for det første, thi det veed jeg har sine Vanskeligheder — men hvad der ikke koster Regjeringen noget, nemlig at gjøre mig til Professor Ordinarius i Skandinavisk Literatur, med de dertil hørende Emolumenter, som heel Huusfrihed o. s. v. Uden en saadan Relief kan jeg ingenlunde vende tilbage, efter de Ydmygelser af alle Slags, som jeg nu i en Tid af tre Aar har maattet udstaae; at gjøre mig til simpel Professor extraord, er mig nu ikke nok, thi den omtalte Relief ntaa være i Forhold til de omtalte Ydmygelser. Ogsaa min oeconomicke Stilling vil derved forbedres, ikke blot fordi jeg dog saa kan holde Forelæsninger og nyde de Fordele, som ere forbundne med at høre til Consistoriet, men ogsaa derved, at min Credit forhøies, naar man seer, at Regjeringen gjør noget — ikke for mig personlig, thi det forlanger jeg ikke — men for den Post jeg beklæder. Jeg forudseer, at man vil skrike høit over dette Forlangende, da man, Gud veed hvorfor, stedse betragter mig som en ung Mand, der kan vente. Men ttaar den første Skrigen har sat sig, saa vil man betænke, at jeg ikke er yngre, end Wachsmuth, Twesten, Burchardi vare, da de bleve Ordinarii, og at jeg har gjort mig mere bekjendt ved Skrifter end nogen af disse. Dette er Nr. 1 af min Begjæring; Nr. 2 er, at Rettigheden at udstede Attester skal for Eftertiden tilstædes mig alene, eller, om ogsaa begge Kantslerne endnu skulle forblive i samme, at da idetmindste ingen Fjerdes. 415maatte dele den med os. Endelig Nr. 3, at min Gage maa blive mig udbetalt, som de andre Professorer, ved Universitetskassen, og uden Afdrag, ikke som nu, paa Amtstuen, med et Afdrag af over 12 pCt. Hvis disse Betingelser ikke tilstaaes, saa er jeg mig selv, min Stilling og alt, hvad som staaer i Forbindelse med mig, skyldig at udbede mig min Afsked i Naade, for at forsøge min Lykke paa et andet Sted i Verden.

De vil spørge mig, hvilke Udsigter jeg da har paa noget andet Sted? Og jeg vil svare Dem med al den Oprigtighed, som De er berettiget til at fordre af mig, og sige Dem, hvad jeg benægter for alle andre, men som dog er Sandhed, at jeg kan blive ansat i det Preussiske, naar jeg vil. Skjøndt jeg, under mit Ophold i Berlin, ikke gjorde mindste Skridt dertil, erholdt jeg dog privatim, ikke fra Hegel, hvis Indflydelse nok ikke længer er saa stor, men fra selve Ministeriet det Tilbud, at blive Professor i skandinavisk Literatur, enten i Berlin eller maaskee i Greifswalde, som den preussiske Regjering har ubseet til ved dette Fag at erholde en Vigtighed, hvortil dets Beliggenhed gjør det skikket, saa meget meer, som den danske Regjering forsømmer at give det lige saa godt beliggende Kiel den rette Vægt. som det derved kunde erholde i hele det lærde Tydskland. Skandinavisk Literatur, som ved Regjeringens egne Foranskaltninger her er nedsjunket i Foragt, betragtes i Preussen som et vigtigt Fag, og Greisswalde, som hidindtil har staaet tilbage for de øvrige preussiske Universiteter, menes herved at kunne hæves til lige Rang med de andre, Saa forskjelligt bedømmes del samme Anliggende i to Nabostater! — At jeg endnu ikke har faaet officiel Meddelelse af dette Tilbud, kommer af nogle smaa Banskkeligheder, som vel først maae ryddes tilside, men ogsaa og fornemmelig fordi man ikke troer, ats. 416jeg vil tage derimod, da jeg har yttret, hvad jeg virkelig ogsaa mener, at jeg høist ugjerne forlader mit Fædreneland, hvor jeg dog gjælder meer end noget andet Sted. Den Smule litera ire Ære, jeg har erhvervet mig i Danmark, giver jeg, saa ringe som den er, dog ugjerne slip paa, fordi det er den eneste jeg har, og fordi det er en egen Sag, naar man har fyldt sit 33te Aar, at maatte slaae en Streg over alt, hvad man hidtil har gjort, og sætte sig fast i et nyt Sprog og en ny Literatur. Hvis Halvdelen af hvad jeg har skrevet paa Dansk, havde været forfattet paa Tydsk, saa havde jeg for længe siden havt et Kald til Preussen. Jeg har nu intet andet at beraabe mig paa end min ubetydelige Dissertation over Calderon og min lille Formenlehre der dänischen Sprache. Det preussiske Ministerium har, derfor ogsaa ladet mig anmode om, jo før jo heller at udgive nogle tydske Skrifter; og disse skulle nu ogsaa lidt efter lidt udkomme, eftersom min Nordische Mythologie nach der Edda und Oehlenschläger, mine Grundlinien zum Systeme der Aesthetik, min Philosophie der Sprache, min Theorie des Zufalls og et Bind dramatiske Digtninger komme for Lyset. Langt kjærere var det mig at udgive det meste af dette i mit Modersmaal, hvori jeg har begyndt min literaire Udvikling, og hvori jeg heller fortsatte den, end begyndte den paany i et fremmed Sprog; men hvad hjælper det mig til at skrive paa Dansk? Snarere synes mig literair Virksomhed hos os al være en Anstødssteen ved Befordring. I det mindste er det Tilfældet i Kiel, hvor vi have Exempler nok paa denne Sandhed. Saa ugjerne jeg altsaa forlader mit Fædreneland, saa kan dog Nøden tvinge mig dertil, og denne Nød er allerede for Døren, ifald Regjeringen ikke bevilger mig mine omtalte Begjæring. Jeg bliver da, som sagt, nødt til at tage min Afsked, og gaae ufortøvet til Berlin, s. 417hvorved jeg intet risquera ; thi en Mand, som er Baron Altensteins høire Haand, har endog bedet mig om, saafremt jeg intet kunde udvirke for mig i Kiel, da uden videre at reise til Berlin, hvor han nok skulde sørge for mig; og dette har han lovet mig med Ord og med Haandslag.

Kun een Udvei seer jeg endnu til at lade dette Skridt være, som jeg saare nødig gjør, og denne er, om jeg kunde blive ansat ved Kjøbenhavns Universitet. De meente engang. Hr. Professor, at jeg vel kunde blive ansat i Kjøbenhavn i den praktiske Philosophie. Hvis dette endnu lod sig gjøre, og paa nogenlunde gode Vilkaar, og — hvad der er Hovedsagen — strax (thi jeg kan og vil ikke spille flere Aar i min nærværende Stilling) saa vilde jeg langt foretrække det for at gaae til Preussen. Lad mig — jeg beder Dem — vide, og jo før jo heller, hvad De tænker herom saavel som om mine andre Planer, for at jeg deraf kan see, om det er Umagen værdt, at jeg reiser til Kjøbenhavn i disse Paaskeferier, eller ikke.

Den 28de. Min Moder og jeg gratulere til den nye Datter og glæde os oprigtig over, at det i eet og alt gaaer

Heiberg, Johan Ludvig , *Breve fra og til Hans Christian Ørsted,*

Dem vel; og min Moder beder mig endnu tilføie, at hun fremfor alt glæder sig til at see Dem og Deres Frue i Kjøbenhavn. Alt vel betænkt, maa jeg dog nødvendig i disse Ferier til Kjøbenhavn, og indgiver derfor idag min Ansøgning om Urlaub. Meget vilde det dog glæde mig at see Brev fra Dem forinden min Afreise. Har De hørt noget fra Hauch? Det foruroliger mig tidt, intet at vide om ham og hans Helbred. Denne lange Epistel har, som De seer, ligget en Postdag over, fordi den blev for sildig færdig. Jeg forbliver Deres taknemmelige og meget hengivne

I. L. Heiberg.